

на запитання вчителя та прямує до відповідного кута. Цей метод найкраще використовувати на уроках літератури. Припустимо, імена різних персонажів з оповідання або роману розташовані в кожному куті. Учитель може запитати: «Якій твій улюблений персонаж?» або «Який персонаж, на твій погляд, найбільш відповідає дилемі?». У кожному куті учні обговорюють причини їхнього вибору. Вони можуть також адресувати додаткові запитання, що заохочують критичний погляд на тему. Після дискусії вчитель навмання вибирає пари з кожного кута для того, щоб учні висловили свої думки перед класом. Наявність представників з кожного кута урізноманітнює перспективи та забезпечує можливості для вибору. Учителі чи учні можуть визначати теми або аспекти тем для дискусії.

Кооперативна форма навчання є незамінною в процесі освоєння іноземних мов, під час якого учням потрібно інсценізувати низку побутових ситуацій. Тут найбільш підходящою стане кооперативна структура «Думай - Працюй у парі - Ділись», в якій партнери особисто думають про питання (справу, ситуацію, ідею тощо), потім обговорюють це з кимсь іншим. Як відносно проста структура, що може бути впроваджена швидко, «Думай - Працюй у парі - Ділись» і здатна включитися в будь-яку форму інструкції. Зокрема вона зручна для залучення всіх учнів протягом уроку.

Таким чином, широке впровадження кооперативної форми навчальної діяльності в учбових закладах України є досить важливим в умовах сьогодення. Це надасть змогу учням і студентам швидше засвоювати інформацію, розвивати аналітичні навички, краще концентруватись на поставлених завданнях й вміло шукати їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малютіна З.Т., Сувіга Є.Л. Групова та кооперативна форми організації діяльності учнів на уроці //Управління школою. – 2008. -№ 22-24 (214-216). – С. 22-26.
2. Ворон А.Опрацьовуємо кооперативне навчання //
3. osvita.ua/school/technol/2652

Гуцул Т.

Науковий керівник – асист. Скуратко Т.М.

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ПОЕМ Д.ПАВЛИЧКА

Художник і мислитель світового масштабу, Дмитро Павличко належить до поетів, значення яких для розвитку культури і мистецтва невмируще. Його досвід поета і громадянина-патріота має визначальний вплив на характер і напрям українського поетичного розвитку.

Павличко вміє розглядати світ універсально, відчувати повноту життя, прагнучи до осягнення найтонших виявів. Його поезія індивідуально-конкретна. Людинолюбство і життєлюбство складають основу його світобачення, на якому лежить глибока печать народного духу [5; 70].

Павличкова поетична натура проступає в переосмисленні художніх образів і фактів минулого, «стара» концепція людини і світу поставала у сонетній формі, обрамлена новими образними вирішеннями (часом з ненайкращої сторони, приклад релігійної тематики), мислив часто поет образами, взятими з духовного національного джерела; притягує, приворожує його краса природи рідного краю, а гнітить і тривожить доля народу, національно-культурний аспект. У Павличка з'являються улюблені прийоми, образи; афористичність у поезії — це своєрідний «павличківський» тип висловлювання, який з часом стане всенародним, а метафоричність у його поезії — це оригінальність мислення.

У перших збірках Дмитра Павличка переважали вірші сюжетні, часто автобіографічні. Але з часом автобіографізм і сюжетність поступалися місцями глибшим узагальненням. Світ його спостережень і роздумів ширшав, поезія дедалі більше наповнювалася метафоричністю, різноманітними відтінками почуттів і філософічністю, яка дається тільки життєвим, віковим досвідом. Якщо трохи схематизувати рух Павличкової творчості, то це буде рух від простіших, відкритіших, прямолінійніших емоцій та способів їх вираження до розважливої, хоча й далеко не споглядальної філософічності, поєднаної з метафоричною різнобарвністю» [11; 171].

Яскравою сторінкою творчого доробку Д.Павличка є його поеми, які відносяться до новітніх поем у розвитку української літератури.

Зберігаючи традиційно високий рівень соціальності, громадянськості, публіцистичності, новітня поема поступово виформувала нові риси (метафоричність, умовність, символічність, алегоричність, зіткнення різних часових площин тощо), художньо трансформуючи й раніше наявні якості. Йдеться, зокрема, про філософічність, що стала виявлятися у виразно концепційному ставленні до життя, людини й світу, коли людська особистість оцінювалася вже значно ширше – в мікро- і макропросторі. Поема як архетипна світовідчувальна й людинотрактувальна «мислеформа» українського народу в доробку Д.Павличка, чий прихід у літературу практично співпав із початком становлення новітньої поезії, дає чимало матеріалу для якнайглибшого усвідомлення історії й онтології цього жанру. Попри деяку непомірованість, захопленість ідейною патетикою, що притаманні раннім ліро-епічним творам поета, його відвертість і самобутність стилю сприяли формуванню чітких художніх констант для подальшої творчості – «справді всеохопної громадянської потуги» (С.Барабаш), «домінанти думки, опанованості почуття» (М.Ільницький) [6; 26].

Тематику поетові диктують проблеми буття етносу, загальносуспільні процеси. Його поемний спадок умовно поділяємо на три періоди: 1) ранній («Земля», 1955; «Іван Загайчук», 1960); 2) поемна творчість 1970-80-х років («Поєдинок», 1978; «Вогнище», 1979; «Князь», 1986); 3) поеми 1990-х років («Петрик», 1994; «Ностальгія», 1995; «Петро Могила», 1997).

За родовою домінантою поеми Д.Павличка можна розподілити на ліро-епічні («Земля», «Іван Загайчук», «Поєдинок», «Вогнище», «Князь», «Петрик», «Петро Могила» та ліричну («Ностальгія»). За композиційною структурою ліро-епічні поеми є сюжетними, а «Ностальгія» – безсюжетною.

За змістовою ознакою (ідейно-тематичним аспектом) поеми розподіляються на соціальні («Земля», «Іван Загайчук»), філософські («Вогнище», «Ностальгія») та історичні («Поєдинок», «Князь», «Петрик», «Петро Могила»). Останні переважають у поемному доробку письменника. Їх хронотоп охоплює величезний часовий період і стосується здебільшого України – однієї з головних тем творчості поета.

Керуючись загальноприйнятими тієї доби естетичними критеріями, поет не зраджував власних моральних переконань, бо щиро повірив в ідеали «нового» суспільства. Віра ця гартувалася всеохопними, широкомасштабними факторами новітньої епохи, новаційними суспільними перетвореннями. Уже в перших поемах «Земля» та «Іван Загайчук» йдеться про життя західноукраїнського села в тяжкі часи становлення нової влади. У цих поемах Д.Павличко розв'язує проблему позитивного героя в руслі осягнення народного характеру. При цьому він не вдається до ідеалізації. Епічні плани поем створюють враження історичної ретроспекції. Громадянська позиція автора, чітко показана через високу напругу ліричної чуттєвості, формує стилістичне вираження, високу риторику творів. У поемі «Земля» намагання автора узагальнено сконцентрувати національно- символічний і гуманістичний первні в конкретному образі землі (насамперед через синтез із іншим образом – матері) втілилися в художній тканині поеми так, що цей образ виразно проектується на широку соціальну й морально-етичну площину. Поема «Іван Загайчук» майже вся побудована на драматизмі почуттів героя, розкритті трагізму його долі. Характерною ознакою поетичного стилю є поєднання в творі зовнішнього й внутрішнього – філософського, емоційного сюжету. Тут Д.Павличко виявив себе вправним майстром психологічного аналізу; він у переживаннях, душевній боротьбі героя розкриває нові грані його характеру. Цей твір практично не згадується у фахових дослідженнях, але він важливий для розуміння творчого поступу поета, осягнення специфіки жанрової еволюції новітньої української поеми загалом. У даному разі маємо змогу простежити, як від першої поеми до наступної в поетичному мисленні художника відбуваються суттєві зміни. Йдеться насамперед про розширення й ускладнення художнього процесу розкриття духовного життя ліричного героя.

У 1970-х роках в Павличковій творчості відбулося збагачення соціальних мотивів філософською проблематикою, що викликало суттєві зміни в жанровій структурі його ліро-епічних творів. Сюжетна оповідь із чітким афористичним і водночас художньо зумовленим висновком, що було характерним для перших книг поета, поступається місцем медитації, розвитку та поступовій відкритості наскрізного образу. Унаслідок цього розмикається простір конкретного значення символіки твору, відбувається його стрімкий вихід у широку

філософську площину. Скажімо, на місці традиційного ліро-епічного розгортання оповіді (як у ранніх поемах) виникає, а згодом утверджується в Павличковій творчості внутрішній сюжет із еволюційно-консеквентним розвоєм дії та поетичної концепції, що втілює гуманістично-філософську й історіософську проблематику, увиразнену полісмісловую символікою інакомовлення та яскравою метафоричністю. Йдеться, зокрема, про поеми «Поєдинок» (1978) і «Вогнище» (1979).

Художньо образну трансформацію конкретно-історичного в загальнолюдське (гуманістичне) простежуємо у «Вогнищі», якому набагато більше, ніж іншим поемам Д.Павличка, притаманні медитаційна розгорнутість і символіка. Образність та символіка поеми обернені не стільки до відповідних тенденцій, спродукованих художніми потребами епохи, скільки до принципів набагато істотніших – власного ідейно-естетичного світобачення. Із одного боку, образи вогню та дроту видаються надто традиційними, з іншого – очевидна їх оригінальність. Звернувшись до символіки, традиційної для того періоду (образи, мотиви вогню фігурували у поемах Б.Олійника, І. Драча, П. Перебийніса, П.Осадчука тощо), Д.Павличко йде далі інших авторів. Він застосовує вплив діалектики поетичних роздумів, мислі загалом, йде в напрямку кристалізації оригінального ідейно-художнього підґрунтя. Антитегічні за ідейним задумом образи вогню та дроту формують своєрідні образи-концепти твору внаслідок чого поема набуває глибини філософських узагальнень. Історія для ліричного героя «Вогнища» – не в минулому: її люди, події, уроки продовжують процес формування нових сторінок буття у час нинішній. Через це в поемі проникає мотив Вічності, вічного діяння, боротьби творчої небайдужої особистості. Унаслідок цього переважно зліризована наповненість поеми конкретно обумовлюється філософсько-публіцистичною спрямованістю авторського стилю. А епічність поеми в такому контексті потрактовується як зв'язок ліричного героя з суспільством, із потоком історії. Прозорливість, викриття негативних явищ ізанурення в суспільно-філософські глибини задля пошуків нових ідей формують основний пафос цієї поеми та є добре помітними рисами індивідуального поетичного мислення. Можемо стверджувати, що саме поемою «Вогнище» Д.Павличко проголосив початок якісно нового етапу в своїй творчості [6; 40].

У «Поєдинку» етико-моральна площина авторського мислення надає початково розсудливому, аналітичному вислову виразно романтичного забарвлення. Разом із відчутною ліричністю в творі добре простежується експресивно-рельєфний драматизм. Поет висвітлює дійсність на тлі контрастних переходів, заперечень, в моменти психологічних зламів у свідомості своїх героїв. Поема «Поєдинок» – ідейно поліфонічна (утверджуються ідеали волі, духовної краси, побратимства, готовності до самопожертви).

1980-ті роки не принесли в поемну творчість письменника суттєвих змін. Поема Д.Павличка «Князь» (1986) – філософська. Об'єктом поетичної уваги художника стає державна особа, котра має перебувати в гармонії із соціальним середовищем, відчувати себе часткою свого народу. Унаслідок цього в творі помічаємо віддзеркалення діалектики взаємозв'язків між загальним та особистим. Саме в показові такого зв'язку відбувається синтез різних рівнів: історіософського та суб'єктивного, епічного та ліричного. Філософський аспект поеми закорінений в осмисленні найвищої державної особи як субстанції держави та етносу, що завжди тісно пов'язується з моральним аспектом. Образ князя Ігоря сповнений драматизму людської долі як частки драми буття загалом. У його внутрішньому світі стикаються два протилежні почуття – інтереси держави та власні амбіції. Останні частіше превалюють. Це породжує трагічну колізію в душі героя. Такою перевагою ліричної структури автор досягає синтезу суб'єктивного й об'єктивного.

Чи не найповніше талант Д.Павличка розкрився в жанрі ліричної поеми, зразком якої є поема «Ностальгія». Удосконалення життя й людини – наскрізна проблема, яка пронизує всю творчість митця і яскраво звучить, зокрема, в «Ностальгії» – однойменній поемі, що є своєрідною констатацією кардинальних змін у державі. Ця неповторна, «вибухова» поема в аспекті проблематики й стилю – найскладніша у збірці. Тут повною мірою розкриваються почуття автора, виявляється його індивідуальність. Твір не вкладається в звичайні жанрові рамки публіцистично-ліричної (філософсько-ліричної) поеми. Він являє собою широкомасштабну спробу осягнення проблем сучасності – часто бруталної, невиправданої, малозрозумілої, навіть ірраціональної. Це – нова поетична реальність, що кристалізується передусім через своєрідність поемного мислення автора. По суті, «Ностальгія» – саркастична

поема-сповідь, що висвітлює морально-етичні проблеми народу, який нещодавно виборов свою незалежність.

Отже, жанр поеми є центральним у творчості Д.Павличка. Дослідження особливостей жанрово-стильової природи, ідейно-тематичного змісту поем Д.Павличка свідчить, що ліро-епічні твори митця – це оригінальні художні вияви авторської індивідуальності, що демонструють потужні можливості жанру, переконують у невичерпності його ідейно-естетичного потенціалу. Будучи синтезною структурою, кожна Павличкова поема являє собою жанрово-стильову єдність, конструктивним центром якої виступає «зустріч» поемних (власне, жанрових) традицій і поемних (власне, авторських) новацій. Філософсько-історичне, соціально-психологічне осмислення дійсності, по-своєму відкрита концептуальність, пряма й безпосередня постановка проблеми – найприкметніші ознаки поемної творчості цього художника слова, явлені в двох основних родових тенденціях – епічній і ліричній. Павличкова поетика полягає у використанні влучної деталізації, що збагачує всю поетичну картину власними конотаціями. Образи поем існують свідомо визначеними та найточніше відповідають пережитому і засвоєному досвіду. Власне вони, образи «безпосереднього досвіду», слугують розширенню меж авторської імплікації, допомагають досягнути «підсвідомого узагальнення».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бердиховська Б. Шістдесятники – бунт покоління // Українська мова та література. – 2006. – № 14-15. – С. 3-11.
2. Галич О. Теорія літератури: Підручник. – Київ: Либідь, 2001. – 488 с.
3. Гнатюк М.П. Поема як літературний вид, К.: Дніпро, 1972. – 150 с.
4. Гнатюк М.П. Українська поема першої половини XIX ст. Проблеми розвитку жанру. К.: Вища школа, Вид. при КДУ, 1975. – 168с.
5. Гришаєнко Н. Основні мотиви лірики Дмитра Павличка / Н. Гришаєнко // Українська мова і література в школі. – 1991. – С. 69-73.
6. Ільницький М. М. Дмитро Павличко: Нарис творчості / М. Ільницький. – К.: Дніпро, 1985. – 188 с.
7. Ільницький М. Живе дихання жанру. – В кн.: М. Ільницький. Таємниці музи. – К.: Молодь, 1971.
8. Каспрук А.А. Поема в сучасному літературознавстві. // Радянське літературознавство. – 1972. – № 5. – С. 29-35.
9. Павличко Д. Петрик. Петро Могила (1620). Ностальгія. Поеми // Павличко Д. Ностальгія. – К.: Основи, 1998. – 230 с.
10. Павличко Д. Поеми та притчі. – К.: Дніпро, 1986. – 300 с.
11. Равлів І. Еволюція світогляду Д. Павличка та її трансформація в творчості письменника / І. Равлів // Наукові записки ТДПУ. Сер. Літературознавство. Вип. 1. – Тернопіль: ТДПУ, 1997. – С. 161-173.

Масюк О.

Науковий керівник – асист. Скуратко Т.М.

ОБРАЗ МИХАЙЛЮКА В РОМАНІ В.ВИННИЧЕНКА (МЕФІСТОФЕЛІВСЬКА ПРОЕКЦІЯ)

У світовій літературі Володимир Винниченко був не першим, хто звернувся до тем та образів дияволяди, до нього у своїй творчості використовували ці теми такі письменники як П.Арцибашев, Х.Бенавенте, М.Булгаков, П.Валері, В.Й.Гете, Ф.Достоевський, К.Марло, Ф.Соллогуб, К.Фаррер та інші. Але за словами Тамари Гундорової: «Володимир Винниченко, дав свою інтерпретацію і свою «модерну концепцію дияволяди» [6; 25]. Не тільки у романі «Записки кирпатого Мефістофеля», а й у таких його творах як «Гріх», «Пророк», «Лепрозорій» постає образ-тип людини з демонічним складом психіки, яка свідомо чи несвідомо тішиться своєю силою волі, прагне керувати волею інших, підпорядковувати їхні дії своїй волі. Близькість до первісного образу підкреслюється Володимиром Винниченком і деталями демонічної зовнішності персонажів. У романі «Записки кирпатого Мефістофеля» він двічі подає опис головного героя Якова Михайлюка: вперше описує Якова, коли той дивиться в дзеркало і сам собі симпатизує: «... я довгий, чорний, з довгастим лицем, гострою борідкою і густими бровами, похожими на дві лохматі гусениці. Ніс у мене не кирпатий, а качиний, широкий і плескуватий на кінці, з довгими ніздрями. За все лице і постать мене називають